

PŘÍLOHA MATERIÁLU DO VLÁDY 31.5.2010

A. STUDIE A ANALÝZY

Příloha č. 5: Systém půjček pro studenty vysokých škol

Úvod

Tento materiál představuje stručnou výchozí syntézu základních teoretických východisek role finanční pomoci studentům formou půjček, typologii parametrů studentských půjček se státní podporou a popis stávající situace ve světě a v ČR. Materiál uzavírají odůvodněná základní doporučení ohledně role státu při vzniku a fungování systému studentských půjček, která mohou být použita jako východiska dalších podrobnějších prací na přípravě implementace systému univerzálních studentských půjček v České republice.

Základní teoretické principy a východiska

Empirická zjištění

Během posledních desetiletí byla publikována dlouhá řada odborných prací, které se věnují ekonomii vzdělání a vysvětlení silné statistické korelaci mezi dosaženým vzděláním, výdělků a dalšími charakteristikami jednotlivců. Obecně platí, že průměrný roční příjem absolventů vysoké školy je výrazně vyšší než průměrný příjem stejně starých lidí, kteří mají ukončeno pouze středoškolské vzdělání. To samé platí i při srovnání jejich celoživotních příjmů. Konkrétně publikace OECD Education at a Glance 2009 uvádí, že muži/ženy s terciárním vzděláním vydělávají v zemích OECD o 56/53 procent více než muži/ženy s vyšším středoškolským vzděláním.

Hrubé společenské výnosy¹ z investic do lidského kapitálu vyjádřeny procentním nárůstem výdělku díky dodatečnému roku studia se v Evropě pohybují kolem 10 % a soukromé výnosy se blíží 20 %. To je samozřejmě míra výnosnosti výrazně převyšující výnosnost řady alternativních investičních příležitostí. Informativní jsou v tomto směru studie Psachropoulos 1989², 1994, Psachropoulos a Patrinos 2002 (Tabulka č. 1).

Tabulka č. 1

Table 1. Returns to Investment in Education by Level, Full Method, Latest Year, Regional Averages (Percentage)

Region	Social			Private		
	Primary	Secondary	Higher	Primary	Secondary	Higher
Asia*	16.2	11.1	11.0	20.0	15.8	18.2
Europe/Middle East/North Africa*	15.6	9.7	9.9	13.8	13.6	18.8
Latin America/Caribbean	17.4	12.9	12.3	26.6	17.0	19.5
OECD	8.5	9.4	8.5	13.4	11.3	11.6
Sub-Saharan Africa	25.4	18.4	11.3	37.6	24.6	27.8

Zdroj: Psachropoulos a Patrinos 2002, Returns to Investment in Education: A Further Update George Psachropoulos and Harry A. Patrinos World Bank, September 2002, World Bank Policy Research Working Paper No. 2881

Z uvedeného plyne, že průměrný absolvent vysoké školy z pohledu celoživotní kariéry dosahuje výrazně vyšší výdělků než zbytek méně vzdělané populace. Navýšení celoživotních příjmů mnohonásobně převyšuje částku představovanou náklady ušlých příležitostí samotného studia a částkou, kterou vysokoškolský student potřebuje k dorovnání příjmů a osobní spotřeby během studia.

¹ Míněno jako výnos z jednoho dodatečného roku studia na terciární úrovni.

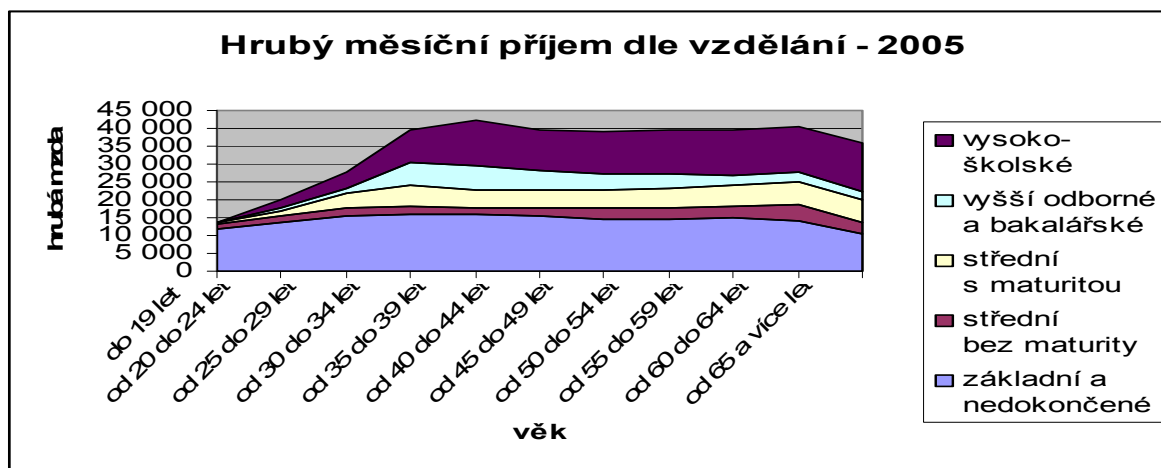
² Time trends of the returns to education: Cross-national evidence Economics of Education Review, Volume 8, Issue 3, 1989, Pages 225-231, George Psachropoulos.

Svou roli hraje také vyšší kvalita života obecně, která se mimo jiné promítá do delší doby pracovní kariéry, delší průměrné doby dožití, společenského rozhledu apod. vysokoškolsky vzdělané populace.

V ČR činí hrubý (průměrný) rozdíl příjmů absolventů vysokých a středních škol vysokých 92/65 procent (muži/ženy). Vyšší rozdíly v ČR jsou zřejmě důsledkem dlouhodobě výrazného převisu poptávky nad nabídkou terciárně vzdělané pracovní síly, k čemuž zřejmě přispívá i skutečnost, že v zemi má terciární vzdělání výrazně nižší podíl populace než je průměr zemí OECD.

Rozdíly podle věkové struktury poskytují údaje ČSÚ. Hrubé měsíční příjmy zaměstnanců dle dosaženého vzdělání jsou vyobrazeny na grafu č. 1, kde je patrný výrazně vyšší příjem vysokoškoláků oproti středoškolákům. Procentní rozdíl pro jednotlivé věkové skupiny, který se pohybuje v intervalu od 16% u skupiny 19-24 let až do 84% pro skupinu 35-39 let, je znázorněn v grafu č. 2.

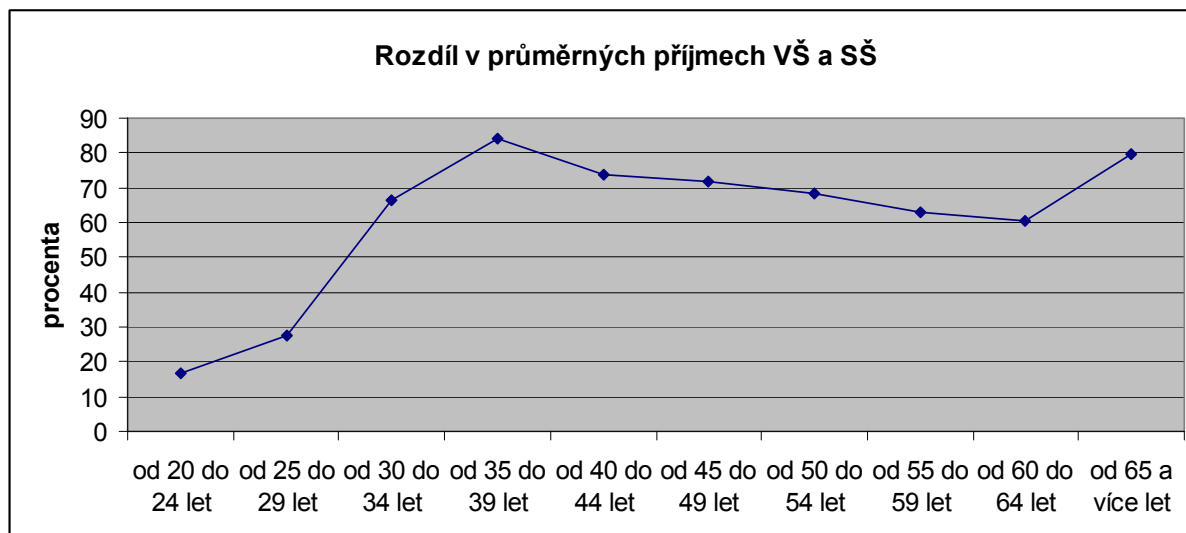
Graf č. 1

Zdroj: ČSÚ

Za pozornost stojí, že obdobné profily ve vyspělejších ekonomikách mají pouze jedno maximum a to pro věkovou skupinu 50-60 let věku. Česká republika však po roce 1989 prošla radikální ekonomickou a společenskou transformací a jedním z důsledků je profil Grafu č. 2 ukazující rozdílné kariérní trajektorie výdělkové ohodnocení trhem práce pro mladší a starší kohorty absolventů vysokých škol. Jde o rozdíl mezi těmi, kteří začali pracovní kariéru až po roce 1989 a jejich předchůdci, kteří pracovní kariéru začali ještě v dobách centrálně plánované ekonomiky. Z grafu č. 2 je patrné, že pro starší předlistopadové ročníky absolventů VŠ se rozdíl v příjmech oproti středoškolákům zvolna snižuje. Svou roli na tom může mít vliv pracovních zkušeností na hodnocení zaměstnanců apod.

Graf č. 2

Zdroj: ČSÚ

Teoretické interpretace

Ekonomie má dvě dominantní teorie interpretující vztah mezi výdělkem a vzděláním jednotlivců. Jde o model akumulace lidského kapitálu a tzv. monitoringové modely (angl. také signalling a screening)³. Druhá skupina modelů interpretuje vztah mezi vzděláním a výdělkem tím, že vzdělávací systém ve vyšších úrovních odlišuje intelektuálně schopnější jedince od méně schopných, aniž by samotné vzdělání zvyšovalo produktivitu těchto jednotlivců. Předpovědi obou teorií jsou konzistentní se systematickou a silnou korelací mezi výší platů a vzděláním. V široké akademické obci panuje shoda na tom, že v reálném světě k pozitivní korelaci mezi výší vzdělání a příjmu přispívají efekty obou teorií. Liší se pouze míra, s jakou oba efekty ke korelaci přispívají. Tato míra se liší u úrovní a typů vzdělání i napříč zeměmi s různými vzdělávacími systémy. Neexistuje dosud žádná shoda na tom, jaké tyto poměry jsou a proto ani pro případ České republiky nejsou k dispozici věrohodné odhady. Každopádně platí, že podíl monitorovacího efektu na pozitivní korelaci je tím vyšší, čím selektivnější je obor studia nebo samotná vysoká škola a čím méně relevantní je kurikulární obsah studia od požadavků trhu práce. Obdobně platí i pro korelaci úrovně vzdělání a dalších nefinančních forem výnosů jako je zdravotní stav, spokojenost, délka života, apod.), ale v této oblasti je přesvědčivých empirických zjištění ještě méně.

Lidský kapitál

Jak bylo uvedeno, investice do znalostí a dovedností (lidský kapitál) přináší kromě řady významných neekonomických přínosů také poměrně vysoký průměrný finanční výnos s poměrně nízkým rizikem, tedy kombinaci výnos-riziko, které z investičního hlediska dominuje většině dostupných investičních alternativ státu a jednotlivců. Lidský kapitál se však v řadě ohledů od fyzického kapitálu liší. Má-li být dosaženo společensky optimální míry a alokaci investic do lidského kapitálu, nelze se zcela spoléhat na fungování tržních principů. První významnou charakteristikou lidského kapitálu je, že jednou pořízený (zainvestovaný) lidský kapitál nelze zpětně fyzicky oddělit od těla jednotlivce a prodat ho, jako je to možné u fyzického kapitálu (např. nemovitosti). Lidský kapitál se po zainvestování stává nedílnou součástí osobnosti jednotlivce. S lidským kapitálem proto nelze nakládat jako s bankovní zástavou v případě půjčky. V důsledku toho čelí jednotlivci poměrně striktnímu kapitálovému omezení, protože jejich možnosti si půjčovat jsou mnohem omezenější než je tomu v případě velkých podnikatelských subjektů. Druhou významnou odlišností je, že jednotlivci mají averzi k riziku, zatímco větší investorské subjekty jsou rizikově neutrální. V důsledku toho

³ Tento pohled poprvé představuje J.E. Stiglitz v článku "The Theory of Screening Education and the Distribution of Income" v časopise American Economic Review, (The Theory of "Screening," Education, and the Distribution of Income", Joseph E. Stiglitz The American Economic Review, Vol. 65, No. 3 (Jun., 1975), pp. 283-300.

rizikovost investice snižuje ochotu investovat u jednotlivců mnohem více než u velkých finančních institucí. To způsobuje, že míra investic do lidského kapitálu, pokud je ponechána pouze na soukromých rozhodnutích jednotlivců, je nižší, než je společensky optimální. Tento princip funguje i v případě bezplatného školství, protože studenti mají i další finanční výdaje na studium a živobytí. Za třetí, averze k riziku roste s klesajícím ekonomickým zázemím člověka, ačkoliv očekávaný přínos (finanční i nefinanční) závisí především na studijních dispozicích jednotlivce. Tato tři základní specifika představují tzv. selhání trhu. Zájem na dosahování společenské efektivity (zahrnuje i efektivity soukromou) představuje důvod pro intervenci státu.

Průběžný závěr:

- Investice do vzdělání dávají poměrně vysoký výnos a to jak soukromý tak společenský.
- Optimální míře investování do lidského kapitálu brání řada selhání trhu.
- Suboptimální míra investic do lidského kapitálu představuje náklady ušlých příležitostí.
- Státní intervence může efektivně zastoupit trh v oblastech, kde principiálně selhává.

Typologie studentských půjček

Z pohledu iniciace systému půjčky na studentské živobytí existují dva základní přístupy: půjčky spravované čistě komerčním způsobem komerčním finančním systémem bez přímé veřejné intervence a systémy veřejně spravované. V praxi najdeme ve všech Evropských zemích ryze soukromé půjčkové systémy a systémy smíšené nebo dokonce čistě veřejné bez účasti komerčních subjektů najdeme pouze v některých zemích.

Základní motivace soukromého sektoru nabízet studentské půjčky je ziskově orientovaná. Ziskový motiv má někdy dlouhodobější horizont ve snaze bank získat bonitní budoucí klienty používající další bankovní produkty, spořicí a kreditní. Účast veřejného sektoru (státu) v systémech studentských půjček sleduje má jiné než ziskové důvody. Mezi hlavní důvody patří snaha oslabit či eliminovat klasická selhání trhu. Cílem intervence státu je snížení ekonomických bariér v přístupu ke vzdělání, vyrovnávání šancí studovat, vyrovnání toku celoživotních příjmů a spotřeby občanů. Dalším cílem může být zpřístupnění studia v zahraničí.

Níže uvedená typologie se soustřeďuje především na systém půjček, které jsou díky státní intervenci poskytovány za výhodnějších podmínek (výše úroků, podmínky splácení, záruky) než by poskytoval ryze komerční sektor bez veřejné intervence. Popis existujících ryze komerčních produktů obsahuje následující kapitola.

Počet teoreticky možných kombinací se pohybuje v řádu tisíců a není reálně se v RIA všem podrobně věnovat. Pro praktické uchopení této problematiky se proto postupuje ve dvou krocích. V prvním kroku definujeme základní charakteristiky a parametry systému, které bez hlubšího zkoumání považujeme za klíčové a nutné bez dalších podrobných rozborů. Tím se redukuje okruh možných řešení na několik základních variant, kterým se věnujeme podrobněji a ze kterých potom na základě vyhodnocení jejich silných a kladných stránek a srovnáním nákladů a přínosů sestavujeme prioritní pořadí pro výběr k implementaci. Sloupec C obsahuje popis doporučené varianty pro RIA.

Tabulka č. 2 Typologie základních charakteristik studentských půjček

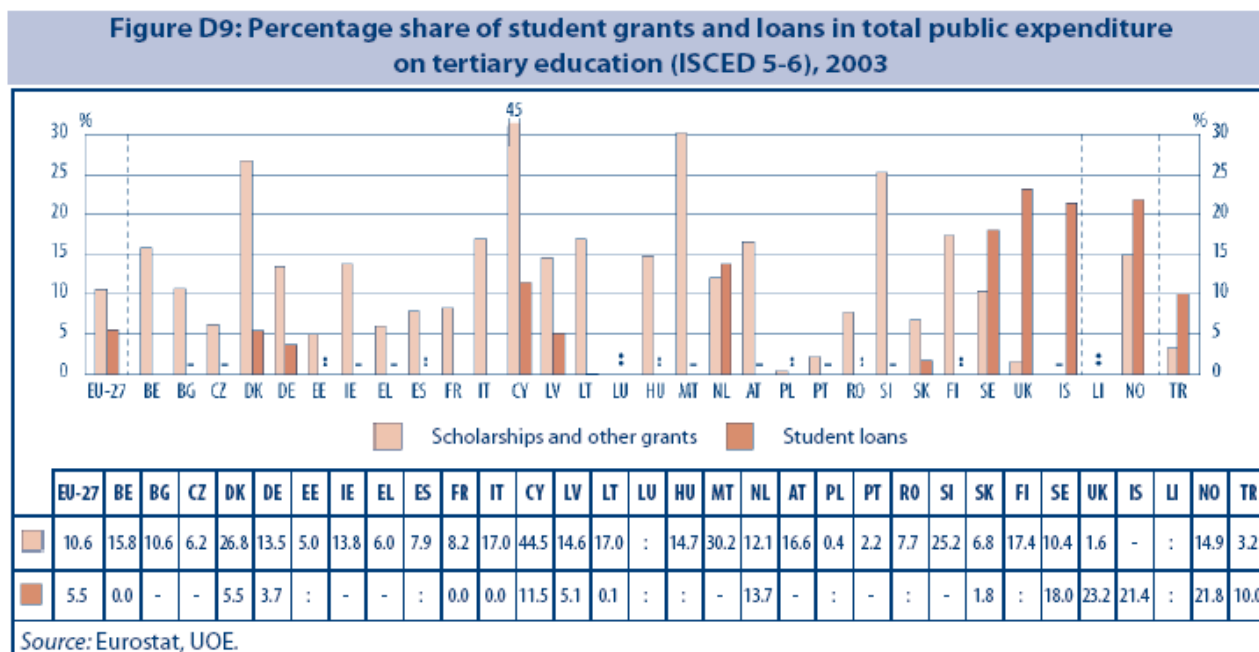
CHARAKTERISTIKA [A]	MOŽNÉ VARIANTY [B]	VARIANTY RIA [C]
Systém půjček	Státní, veřejnoprávní, soukromý, smíšený	Alternativně
Zprostředkovatel půjček	Obchodní banky, veřejnoprávní, státní instituce	Alternativně
Užití půjčky: účel	Na životní náklady / přímé výdaje spojené se studiem / bez omezení	bez omezení
Užití půjčky: účel	Jen v ČR / i v zahraničí za určitých podmínek	Zpočátku jen v ČR
Rozsah půjčky	Roční / měsíční / celkový strop	Alternativně
Nárokovost: věk a délka studia	Podmíněna věkem a délkou studia	Věkem i délkou studia
Nárokovost: socio-ekon. situace studenta	Podmíněnost příjmy studenta či rodičů: ne / částečně / ano	nepodmíněnost až na speciální případy
Nárokovost: studijní výsledky	Ano / ne	částečně
Nárok cizinců	Ano / ne / za určitých podmínek předchozího pobytu v zemi	za určitých podmínek
Garance	Žádné / ručitel / stálý příjem	žádné
Splátkové podmínky	Hypoteční systém / kontingenční systém	kontingenční systém
Podmíněnost splácení	Příjmy / výděly	po překročení určité hranice příjmů
Splácení během studia	Ano / pouze úrok / ne - až po x letech od začátku či konce studia	alternativně
Doba splácení	Neomezená do splacení / maximálně x let nebo do dosažení určitého věku nebo do odchodu do důchodu	alternativně
Úroková míra: výše	Nulová / pozitivní, ale nižší než komerční úrok půjček / pozitivní, srovnatelná s komerčními	pozitivní reálná, ale nižší než komerční
Úroková míra: nastavení	Fixní / proměnná podle inflace a nákladů státu na dluhovou službu	proměnná
Dotace úroků	Ano / ne / selektivně	velice výjimečně ve specifických případech
Možnost předčasného splácení	Ano / ne	alternativně
Mechanismus výběru splátek	Systémem výběru daní nebo veřejného pojistného / zvláštní instituce / obchodní banky / smíšený systém	alternativně

Studentské půjčky v Evropě

Ve světě najdeme nejrůznější kombinace charakteristiky systému půjček. Systémy půjček (a stipendií) v evropských zemích podrobněji mapuje publikace Eurydice 2007⁴. Je třeba vzít v potaz, že v období od vydání této publikace některé další země systémy zavedly nebo již existující systémy nově upravovaly.

Rozdíly systémů studentských půjček zavedené v zemích OECD jsou výsledkem různého historického vývoje a rozdílného institucionálního uspořádání. Jak uvádí Eurydice 1999 (str. 63) a 2007 (str. 99 – 116), úrokové míry stanovené pro studentské půjčky se v jednotlivých zemích výrazně liší. V zemích, kde studenti splácejí úroky z půjček, může nebo nemusí tato forma podpory zahrnovat bezúročné období v průběhu normální doby studia. V některých zemích studenti v průběhu studia neplatí nic a stát přejímá odpovědnost za výdaje spojené s úroky, v jiných platí částečný či plný úrok ze svých půjček ještě během studia. Pro půjčkový mechanismus je poměrně zásadní, zda je přepis splátek stanoven hypotečním způsobem (fixní výše splátek) nebo kontingenčním, odvozeným od příjmů či výdělků jednotlivce. Nastavení konkrétních podmínek a parametrů půjček má zásadní důsledky nákladové, administrativně-realizační a motivační, které je třeba při návrhu nového systému pečlivě zvážit. Detailní přehled systémů uvádí tabulky převzaté z Eurydice 1999 uvedené na obrázku č. 1 D9 (Eurydice, 2008, str. 111⁵).

Obrázek č. 1

Je zřejmé, že většina zemí EU má zaveden systém studentských půjček se státní intervencí. Systémy se však výrazně liší nejen podmínkami, ale i tím jak velký podíl studentů těchto systému využívá. Je zřejmé, že splátky se dominantně platí až po ukončení studia v okamžiku, kdy jsou absolventi schopni realizovat výdělek. Avšak pouze v Maďarsku, Polsku, Velké Británii a Islandu jsou splátky určeny jako podíl na příjmech absolventa. Jde tedy o systémy s kontingenčním splácením. Mimo evropské země takové systémy již delší dobu úspěšně fungují v Austrálii a na Novém Zélandu. Jde o uspořádání, které systémově eliminuje rizika, kterým by absolventi čelili v případech, kdy nedosáhnou dostatečně vysokých příjmů. V evropských zemích kde tento systém dosud nebyl zaveden, snižují riziko méně dokonalým a méně automatizovaným systémem ad-hoc odsunutí či prominutí splátek

⁴ Key Topics in Education, Volume I, Financial support for students in higher education in Europe, ISBN 80-211-0370-1, Eurydice 1999.

⁵ Key Data on Higher Education in Europe, Eurydice, Edition 2007, ISBN 978-92-79-05691-8.

anebo plošným dotováním úroků, což vše ukazuje jako velice nákladný způsob obzvláště v případech, kdy existuje nedostatek prostředků na půjčky jako takové.

Poměrně aktuální a velice detailní a srovnatelné informace o kontingenčních systémech půjček (Velká Británie, Maďarsko, Austrálie, Německo) uvádí Evropská investiční banka v příloze VII B (je přílohou tohoto materiálu).

Studentské půjčky v České republice

Ve srovnání se zeměmi EU patří Česká republika ke skupině zemí, kde stát nabízí relativně malý objem prostředků formou studentských grantů a zároveň neposkytují žádné studentské půjčky (viz. srovnání obrázek č. 2 - D9 z Eurydice). ČR se tak typologicky řadí se tak do skupiny zemí Španělsko, Portugalsko, Řecko a Rumunsko, které vykazují podobně jako ČR poměrně vysoké ekonomicko-sociální bariéry v přístupu k terciárnímu vzdělávání.

Obrázek č. 2

Figure D7: Interest rate and ways of repaying loans to meet the living costs of full-time students in tertiary education for a first qualification (ISCED 5) in the public and/or government-dependent private sectors, 2005/06				
	Method of repayment			
At the market rate			RO	Rate of interest
At a lower than market rate	PL, IS	BE fr, DK, EE, LV, LT, LU, NL, FI, SE, NO	ES, CY	
At a rate equal to inflation	UK	TR		
No interest		DE, FR, SK	LI	
Not determined	HU			
	Proportional to income after studies	Not proportional to income after studies	Not proportional to income either during or after study	
No student loans to offset living costs: BE de, BE nl, BG, CZ, IE, EL, IT, MT, AT, PT, SI				
Source: Eurydice.				
<u>Additional notes</u>				
Belgium (BE fr, BE de) and France : See Figure D3.				
Germany : Only support offered by the BAföG is considered here.				
Spain and Latvia : See Figure D6.				
Italy, Lithuania and Poland : See Figure D1.				
Cyprus : Student loans are not guaranteed by the State.				
Sweden : Former students can request repayment that is proportional to income.				
Norway : The rate of interest is nevertheless close to the market rate.				
<u>Explanatory note</u>				
Unless there is any indication to the contrary in the additional notes, the Figure takes account of the situation of full-time students who are citizens of the country concerned and/or permanently resident in the country, and who are enrolled with a state-subsidised place in daytime courses for a first qualification (ISCED 5).				
Comprehensive support (to offset the cost of living and help pay administrative fees and contributions to tuition costs) is included.				
See the glossary for definitions of interest rates.				

Koncem roku 2006 bylo provedeno první rozsáhlejší šetření (Jelínek a kol. 2006) situace v několika vybraných komerčních bankách⁶ a jejich produktů pro vysokoškolské studenty, především vysokoškolské půjčky. Všechny banky již tehdy poskytovaly zvýhodněné účty pro studenty a nabízely zvýhodněné sazby. Pouze pět bank nabízelo speciální produkt studentských půjček, který byl poskytován za výhodnějších podmínek než spotřebitelské úvěry, kontokorent či kreditní karta. Přitom Živnostenská banka a Poštovní spořitelna tento produkt zavedly až v roce 2005. Základní srovnání jednotlivých nabídek je v tabulce č. 3 Základní porovnání podmínek studentských úvěrů. Nabízená

⁶ Česká spořitelna, ČSOB, eBanka, GE Money Bank, Komerční banka, Oberbank, Poštovní spořitelna, Raiffeisen Bank, Živnostenská banka.

výše půjček odpovídala představám o pokrytí nutných životních nákladů vysokoškolských studentů v řádu 25 – 50 tisíc Kč ročně. Jejich úroková sazba se pohybovala někde na půl cesty mezi hypotečními úvěry a spotřebitelskými či kontokorentními úvěry. Nabízená doba splatnosti byla 10 let, avšak alespoň úroky bylo nutné hradit okamžitě. Banky vyžadovaly zajištění úvěru u studentů, kteří nemají pravidelný příjem. I když se u ručitelů vyžadovala jen velmi malá volná rezerva nad životním minimem, která stačí k ručení za úvěr (např. měsíční splátka za úvěr 200 tisíc Kč na 10 let při sazbě 10% je 2 643 Kč), je tato podmínka omezující, protože možnost studenta získat úvěr záleží na schopnosti jeho sociálního okolí, být ochotným či dostatečným garantem.

Tabulka č. 3 Základní porovnání podmínek studentských úvěrů

	Výše úvěru tisíce Kč	Úrok	Max splatnost	Čerpání	Zajištění úvěru
ČS	300	8,9%	10 let	jednorázově	Ručitel
KB	150/500	8-9%	10 let	postupně	ručitel/stav.spoření
PS	200	8,8%	10 let	jednorázově	spolužadatel
Oberbank	300	10%	10 let	jednorázově	ručitel/nemovitost
ŽB	300	9,1%	10 let	jednorázově	ručitel

Zdroj: Studie ISEA, Jelínek, Tomáš

Od roku 2006 se komerčně poskytované půjčky dále vyvíjely. Situaci v roce 2009 mapuje studie Vokáčová a Střelec (Tvorba simulačních modelů finanční pomoci studentům, 2009). Ta uvádí následující: banky poskytují studentům dva produkty, které mohou studenti využívat ke svému financování. Jedním je studentský účet s možností čerpání kontokorentu, jehož hodnota se většinou pohybuje kolem výše 20 000 Kč. Kontokorent může být nastaven i na vyšší částku k čerpání (až 200 000 Kč - ČSOB), ale většinou je to od určité výše podmíněno poskytnutím záruky (zajištěním půjčky). Např. při čerpání kontokorentu nad 70 000 Kč u České spořitelny v roce 2009 je potřeba zajistit ručení. Nevýhodou tohoto produktu je vysoký úrok, pohybující se od 11% do 18%. V roce 2009 si účtovala Česká spořitelna 17,9% p. a. a KB 12% p.a. a dále pak požadují dorovnání dluhu vždy do určité doby (nejčastěji jednou za rok). Dalším nabízeným bankovním produktem jsou úvěry na studium. Poskytnutí půjčky je většinou vázáno na vedení studentského či sporožirového účtu u příslušné banky. Finanční domy u těchto úvěrů nabízejí snížené splátky po dobu studia či možnost požádat o odklad splácení jistiny. Úroky se ale často splácejí již za studia. O půjčku si mohou požádat ve většině případů lidé starší 18 let s trvalým pobytem v České republice. Musí předložit potvrzení o studiu a každý rok ho aktualizovat. Úvěry lze pojistit. Některé banky na to dokonce pamatují v podmínkách, u jiných si pojištění musí student zajistit sám.

Tabulka č. 4 Úvěry na studium

Banka	Česká spořitelna	KB	Poštovní spořitelna	Raiffeisenbank	UniCredit Bank
Název produktu	Hotovostní úvěr pro studenty VŠ	Úvěr Gaudeamus	Účelový úvěr na vzdělání	Úvěr vzdělání	Studentská půjčka
Zpracování žádosti	0,8 % z úvěru	Zdarma	50 Kč	zdarma	Zdarma
Min./max. úvěr (v tis. Kč)	15/300	30/150 (500)*	20/200	50/1 000	50/150
Min./max. délka úvěru (počet let)	1. X	1. X	1. X	0,5/10	1. X
Min. úrok (%)	8,9 (pevný)	8,4	8,8 (pevný)	8,4	9,87
Správa a vedení (Kč/měs.)	49	50	Zdarma	(vč. pojištění úvěru)	50
Náklady na mimoř. Splátku	4 % ze splátky (max. 5 tis. Kč)	bez poplatku	bez poplatku	bez poplatku	bez poplatku
Možnost odkladu splácení jistiny	Ano	ano	Ano	ne	Ano
*Půl milionu může dostat jen žadatel, který začne už v průběhu studia splácet úroky i jistinu.					

Zdroj: Kateřina Vokáčová a Martin Střelec (Tvorba simulačních modelů finanční pomoci studentům, 2009)

Maximální výše komerční půjčky, kterou lze při studiu čerpat, aniž by student během studia musel splácet jistinu, se pohybuje kolem 300 tis. Kč na studenta. Míra úročení se pohybuje v rozmezí 8% až 9% p.a. Současně student měsíčně navíc platí poplatky za správu dluhu, které se pohybují v intervalu 0 až 150 Kč měsíčně (zahrnuto i pojištění úvěru). Maximální délka splatnosti dluhu je 10 let i s možným odkladem v průběhu studia.

Trh v segmentu těchto služeb vidí obchodní příležitosti. Rostoucí konkurence tak může přinést jisté zlepšení podmínek nabídky. Současní vysokoškolští studenti budou za několik let coby absolventi velmi bonitními klienty některé z bank. Bankovní instituce již dnes mají praktické zkušenosti s poskytováním úvěrů na vysokoškolské vzdělání a jsou přirozeným partnerem při návrhu systému univerzálních studentských půjček.

Nejaktuálnější přehled dostupných komerčních produktů obsahuje studie „Popis současného stavu půjček, Petr Zámečník (2010)“, která uvádí následující zjištění.

Obchodní banky o studenty jako klienty stojí. Snaží se tak s předstihem zajistit si klientelu s vyššími příjmy, které absolventi zpravidla mají. A student, který si zvykne využívat služby určité finanční instituce, u ní spíše zůstane i po absolvování vysoké školy. Banky nabízejí studentům nejrůznější zvýhodněné produkty, aby se je studenti naučili využívat. V nabídce některých bank tak studenti naleznou zvýhodněné běžné účty a s nimi související služby, ale také zvýhodněné úvěrové produkty.

Úvěry pro studenty

Studenti mohou zažádat o klasické úvěrové produkty nabízené bankami - od kreditních karet a kontokorentních úvěrů, přes spotřebitelské půjčky po hypotéky. U většiny z nich ale nemají příliš reálnou šanci na úspěch. Jednou ze základních podmínek získání úvěrů je pravidelný příjem klienta nebo alespoň dostatečný obrát na účtu. A to jsou atributy, které studenti zpravidla nesplňují.

Některé banky si jsou horší možnosti prokazovat bonitu (schopnost splácet úvěr) studentů vědomy. Nabízí proto produkty, jejichž základním předpokladem není doložení příjmů, nýbrž doložení potvrzení o studiu.

Nejčastěji se studenti mohou setkat s kontokorentním úvěrem ke studentskému účtu, který nabízí v určité formě všechny banky poskytující zvýhodněné studentské běžné účty. Několik bank ale připravilo i klasické studentské úvěry - úvěry na vzdělání. A pro úplnost - Komerční banka nabízí i zvýhodněnou studentskou kreditní kartu.

Kontokorentní úvěry

Kontokorentní úvěry vázané ke studentským účtům jsou v jednotlivých bankách poměrně odlišné. Několik vlastností mají ale společné. Získání kontokorentního úvěru bývá podmíněno kromě doložení studia a otevřením studentského účtu i dalšími podmínkami. U GE Money Bank a u Poštovní spořitelny musí klient pro otevření kontokorentu doložit příjmy, nebo je mu poskytnut až po 4, resp. po 6 měsících vedení účtu. Podmínku tříměsíčního vedení studentského účtu si stanovila i Komerční banka. Žádná banka ovšem nemusí klientovi úvěr poskytnout. U všech probíhá tzv. scoringový proces, kdy je např. prověřováno, zda student není veden jako neplatič v některém z úvěrových registrů.

Splacení úvěru

U většiny bank musí klient dorovnat stav na účtu do jednoho roku od posledního přečerpaní (tj. zůstatek účtu musí být alespoň jednou ročně kladný). Tři banky (GE Money Bank, Komerční banka a Poštovní spořitelna) jsou přísnější a požadují dorovnání stavu účtu každé pololetí. Toto omezení se studenti naučili efektivně obcházet tím, že v období blížící se splatnosti kontokorentu je stav účtu "nadotován" jiným studentem, čímž je splatnost úvěru prodloužena.

Limit povoleného přečerpaní, na který mohou studenti efektivně dosáhnout, se pohybuje v rozmezí od 10 tis. Kč do 20 tis. Kč s určitými výjimkami. Banky zpravidla nabízejí výši kontokorentu pro všechny studenty stejnou a limit se odvozuje od ročníku studia. Komerční banka a Volksbank nabízejí studentům prvního ročníku limit 10 tis. Kč, plnou výši mohou čerpat až od druhého ročníku studia, Česká spořitelna je vstřícnější a prvním nabízí 15 tis. Kč. UniCredit bank zvyšuje každým rokem studia limit o 5 tis. Kč.

Na nejvyšší úvěrový rámec mohou dosáhnout studenti u Raiffeisenbank a Poštovní spořitelny, kde je ovšem limit povoleného přečerpaní závislý na obrátech na účtu. Efektivně tak studenti dosahují na částky výrazně nižší, než jaké maximum banky uvádějí. Např. u Poštovní spořitelny při pravidelném příjmu na účet ve výši 7 tis. Kč za předcházející tři měsíce získá klient úvěrový limit 5 tis. Kč. Raiffeisenbank při žádosti o kontokorent přesahující 10 tis. Kč vyžaduje navíc doložení příjmů.

U Komerční banky je limit kontokorentu společný pro povolené přečerpání a kreditní kartu. Klient si musí zvolit limit na obou produktech tak, že jejich součet nepřekračuje 10 tis. Kč, resp. 20 tis. Kč od druhého ročníku studia.

Poplatky a úrokové sazby

Stejně jako naprostá většina služeb spojených se studentskými účty, je i kontokorentní úvěr poskytován zpravidla bez poplatků. Výjimku tvoří Raiffeisenbank, která si účtuje 200 Kč za schválení povoleného přečerpání. Další poplatky jsou účtovány za jeho měsíční vedení. U Raiffeisenbank student zaplatí 50 Kč v měsíci, kdy povolený debet využil. U Poštovní spořitelny je sice vedení povoleného přečerpání zatím zdarma, podle nového sazebníku ovšem již bude kontokorent veden za 19 Kč měsíčně.

Největší variabilita mezi bankami je v úrokových sazbách. Jen některé mají sazby zvýhodněné oproti klasickému kontokorentu k běžným účtům, a tak je možné nalézt produkty s úročením v rozmezí od 12 % do 19,9 %. I zde je možné nalézt několik specifik.

Česká spořitelna sice nabízí úrokovou sazbu 18,9 %, ovšem při splnění podmínek stanovených bankou může být snížena až na prime rate ve výši 11,9 %. O jaké podmínky se jedná, ovšem banka neuvádí a podle sdělení z informační linky závisí na rozhodnutí pobočky, zda zvýhodněnou sazbu poskytne.

O 2 procentní body na 17,9 % lze snížit úrokovou sazbu u GE Money Bank po doložení příjmu. Na nižší sazbu tak zřejmě příliš mnoho studentů nedosáhne.

Tabulka č. 5 Přehled kontokorentů ke studentským účtům

Banka	Produkt	Limit úvěru	Splatnost	Poskytnutí úvěru	Vedení úvěru	Úroková sazba
Česká spořitelna	Kontokorent	až 20 tis. Kč	1x za 12 měsíců	zdarma	zdarma	18,90%
ČSOB	Povolené přečerpání pro studenty VŠ/VOŠ	až 20 tis. Kč	1x za 12 měsíců	zdarma	zdarma	17,90%
GE Money Bank	Flexikredit	až 10 tis. Kč	1x za 6 měsíců	zdarma	zdarma	19,90%
Komerční banka	Povolený debet	až 20 tis. Kč	1x za 6 měsíců	zdarma	zdarma	12%
Poštovní spořitelna	Povolené přečerpání	2 - 100 tis. Kč	1x za 6 měsíců	zdarma	zdarma	16,90%
Raiffeisenbank	Povolený debet	5 až 150 tis. Kč	1x za 12 měsíců	200 Kč	50 Kč	19,90%
UniCredit Bank	Kontokorent	5 až 25 tis. Kč	1x za 12 měsíců	zdarma	zdarma	15,00%
Volksbank	Kontokorent	až 20 tis. Kč	1x za 12 měsíců	zdarma	zdarma	16,00%

Zdroj: Internetové stránky a informační linky bank

Kreditní karty

Běžné kreditní karty jsou mnohdy pro studenty dostupným úvěrovým zdrojem, neboť banky často do určitého limitu nevyžadují potvrzení o příjmech. Jedinou bankou, která ale vydává kreditní kartu určenou přímo pro studenty, je Komerční banka.

Kreditní karta pro studenty Komerční banky je nastavena s limitem čerpání až 20 tis. Kč (pro studenty 1. ročníků VŠ a VOŠ 10 tis. Kč), který je ale společný pro kreditní kartu a povolené přečerpání. Výhodou kreditní karty oproti kontokorentu bezesporu je bezúročné období, které u studentského produktu dosahuje až 45 dní. Student tak může čerpat úvěr, a pokud ho splatí do 15 dnů po účetním období, nezaplatí žádné úroky. Na druhou stranu, pokud nezaplatí celou dlužnou částku, je úvěr zatížen úrokovou sazbou ve výši 1,8 % měsíčně (21,6 % ročně, což je téměř dvojnásobek proti studentskému kontokorentu u téže banky).

Oproti kontokorentu, který je u KB splatný jednou za půl roku, je nevýhodou i minimální splátka úvěru z kreditní karty ve výši 5 %, min. 500 Kč (či doplacení celé dlužné částky, je-li nižší).

Přestože je kreditní karta pro studenty poskytnuta zdarma, zcela bez poplatků není. Komerční banka si účtuje za její vedení 5 Kč měsíčně.

Tabulka č. 6 Přehled vlastností Kreditní karty pro studenty

Banka	Komerční banka
Produkt	Kreditní karta pro studenty
Limit úvěru	až 20 tis. Kč
Splatnost	5 % čerpané částky; min. 500 Kč; bezúročné období 45 dní
Odložení splatnosti úvěru	ne
Předčasné splacení	ano
Poskytnutí úvěru	zdarma
Vedení úvěru	5 Kč
Úroková sazba	1,80%

Zdroj: Internetové stránky Komerční banky

Úvěry na vzdělání

Kontokorentní úvěry a kreditní karty ale představují pouze krátkodobý zdroj úvěrových prostředků, kterými lze pouze překlenout krátkodobý nedostatek příjmů. Studenti ale potřebují často dlouhodobější zdroje - ať se již jedná o prostředky na úhradu školného, nebo o prostředky na živobytí, které navíc mnohdy mohou začít splácet až po ukončení vzdělávání. I v tomto směru některé finanční instituce nabízejí již dnes finanční produkty, které mohou tyto potřeby pomoci krýt.

Podmínky poskytnutí úvěru pro studenty se mezi bankami liší ještě více než podmínky kontokorentu. I počet bank, které se do oblasti spotřebitelských studentských úvěrů pustily, je nižší.

Na žádný úvěr nemá student právní nárok, a tak vždy závisí na posouzení dané finanční instituce, zda úvěr poskytne či nikoli. U naprosté většiny komerčně nabízených studentských půjček (či úvěrů na vzdělání) nemusí mít student vlastní příjmy. V takovém případě je ale zpravidla zejména u vyšších úvěrů vyžadován buď spoludlužnický závazek, zajištění úvěru termínovaným vkladem nebo ručitelem.

Česká spořitelna poskytne Hotovostní úvěr pro studenty do 100 tis. Kč bez ručitelského závazku, ovšem vyžaduje spoludlužnický závazek třetí osoby, který není nutný jen u studentů dálkového studia či programu MBA, kde lze očekávat vlastní příjem. U vyšších částek je zajištění úvěru požadováno vždy.

I Komerční banka v případě studentů vyžaduje zajištění Úvěru Gaudeamus. Využít k tomuto účelu lze buď ručitelský závazek třetí osoby, termínovaný vklad u Komerční banky nebo stavební spoření u Modré pyramidy stavební spořitelny, případně jiný způsob zajištění.

Oberbank kromě ručitelského závazku vyžaduje též podpis blanco směnky a u úvěrů nad 100 tis. Kč zajištění nemovitostí. Student navíc musí být na vysokou školu přijat do věku 25 let.

Poštovní spořitelna nabízí svým stávajícím klientům úvěr ve výši až 200 tis. Kč bez ručitele, noví klienti mohou získat bez zajištění jen 150 tis. Kč, chtějí-li více, musí si zajistit spolužadatele. Stejně tak student, který nemá vlastní příjem, musí do úvěru přizvat jako hlavního žadatele manžela/manželku, druhu/družku, partnera/partnerku v registrovaném partnerství, nebo jednoho z rodičů ze společné domácnosti. Hlavní žadatel musí prokázat dostatečné příjmy na splácení úvěru.

Účelová půjčka na ostatní investice od Raiffeisenbank slouží nejen na financování vzdělání, ale též na financování zdravotní péče či nákup spotřebních předmětů do domácnosti. Banka do 500 tis. Kč nevyžaduje ručitele ani jiné zajištění, ale přistoupení ručitele snižuje úrokovou sazbu.

UniCredit Bank u Studentské půjčky vyžaduje buď ručitelský závazek, nebo zajištění termínovaným vkladem.

Všechny banky požadují prokázání dostatečného příjmu. Nemusí se ale jednat vždy o příjem žadatele, může být zkoumán příjem spoludlužníka, případně bonita ručitele. Z tohoto důvodu jsou veškeré aktuálně poskytované úvěry na vzdělání dostupné především bonitnějším klientům.

Tabulka č. 7 Základní vlastnosti studentských půjček

Banka	Produkt	Limit úvěru	Splatnost
Česká spořitelna	Hotovostní úvěr pro studenty vysokých škol	až 300 tis. Kč	1 - 10 let
Komerční banka	Úvěr Gaudeamus	20 - 500 tis. Kč	až 10 let
Oberbank	Úvěr na studium	10 - 300 tis. Kč	3 roky
Poštovní spořitelna	Účelový úvěr na vzdělání	20 - 200 tis. Kč	1 - 10 let
Raiffeisenbank	Účelová půjčka na jiné investice	až 1 mil. Kč	0,5 až 10 let
UniCredit Bank	Studentská půjčka	50 - 150 tis. Kč	1 - 10 let

Zdroj: Internetové stránky bank

Za zmínku stojí v tomto směru Poštovní spořitelna, která u svého Účelového úvěru na vzdělání rozlišuje maximální výši úvěru podle typu vzdělávání.

Tabulka č. 8 Maximální výše úvěrů podle typu financovaného vzdělávání u Poštovní spořitelny

Typ úvěru – na vzdělání	Splatnost	Max. výše úvěru
Vysoká škola (VOŠ) od 2. ročníku studia	12 měsíců – 10 let	20 000 – 200 000 Kč
Studium jazykových kurzů	12 měsíců – 5 let	20 000 – 100 000 Kč
Rekvalifikační studium	12 měsíců – 5 let	20 000 – 50 000 Kč

Zdroj: Internetové stránky Poštovní spořitelny

Jednotlivé studentské úvěry se liší i podmínkami a možnostmi čerpání finančních prostředků. U některých půjček je nezbytné celou schválenou částku vyčerpat buď jednorázově, nebo v krátkém období, u jiných je možné postupné čerpání v několika letech. Všechny půjčky jsou účelové, ale u některých bank lze peníze využít i na související náklady se studiem, u jiných je možné hradit pouze vystavené faktury - tedy např. školné.

Česká spořitelna prostředky ze schváleného úvěru převede na studentský nebo sporožirový účet. Student je pak může využít libovolným způsobem. Úvěr je ale tím pádem vyčerpan jednorázově.

U Komerční banky si student může zvolit, zda bude chtít prostředky čerpat jednorázově, nebo postupně v jednotlivých letech po dobu studia. Studenti vysokých a vyšších odborných škol mohou peníze využít libovolným způsobem, ostatní (např. studenti jazykových škol) pouze na úhradu školného.

Oberbank podmiňuje vyplacení prostředků předložením dokladů souvisejících se studiem, tedy např. faktury na školné, na ubytování apod. V každém roce studia lze vyčerpat pouze poměrnou část úvěru.

Poštovní spořitelna uvádí, že je úvěr obvykle čerpán jednorázově převodem na účet školy. Lze jej tedy zpravidla využít pouze k úhradě školného.

Také Raiffeisenbank podmiňuje čerpání úvěru předložením dokladů souvisejících s účelem specifikovaným v úvěrové smlouvě. Prostředky jsou převáděny přímo na účet dodavatele (školy). Čerpat prostředky lze nejdéle 6 měsíců od schválení půjčky.

UniCredit Bank převádí peníze jednorázově na účet klienta.

Splácení úvěru

Všechny banky až na Raiffeisenbank umožňují odklad splácení jistiny po dobu. Platbě úroků se student ale nevyhne. Raiffeisenbank účtuje pouze úroky jen v období čerpání úvěru (tedy až 6 měsíců). I mezi bankami nabízejícími odklad splácení jistiny jsou drobné rozdíly.

Česká spořitelna po dobu studia nabízí sníženou splátku úvěru. Tuto splátku umožňuje snížit až na platbu pouhých úroků, ovšem student si může pravidelnou splátku domluvit i vyšší.

Komerční banka nabízí odklad splátek jistiny jen u úvěrů do 150 tis. Kč. Pokud by student chtěl čerpat úvěr vyšší, musel by se obejít bez odkladu splácení.

Oberbank odloží splácení jistiny ještě 6 měsíců po ukončení studia. Pokud ale student studium přeruší, je vyloučen nebo školu z jiného důvodu opustí, je povinen začít úvěr splácet do 3 měsíců.

Poštovní spořitelna explicitně uvádí, že odklad splátek je možný maximálně po dobu pěti let. V případě, že student prodlužuje svá studia, musí začít splácet i jistinu již na škole. Takovéto omezení v základních dostupných materiálech neuvádí žádná jiná banka, vč. UniCredit Bank, která také umožňuje studentům po dobu studia hradit pouze úroky.

Všechny banky umožňují předčasné splacení části či celého úvěru. Jen jediná banka si v případě mimořádné splátky účtuje poplatek - Česká spořitelna. Ostatní nabízejí tuto službu u studentských půjček zcela zdarma. Česká spořitelna naúčtuje poplatek ve výši 4 % z výše mimořádné splátky, minimálně 500 Kč a maximálně 5 tis. Kč.

Poplatky a úrokové sazby

Pomineme-li poplatky za nadstandardní služby, jako je změna smluvních podmínek, upomínky při prodlení se splátkou apod., setká se student s poplatkem za schválení půjčky a s poplatkem za její vedení. Zatímco poplatek za schválení půjčky má většina bank nulový, za vedení úvěru si naopak většina bankovních domů poplatek účtuje.

Tabulka č. 9 Poplatky studentských půjček

Banka	Produkt	Poskytnutí úvěru	Vedení úvěru
Česká spořitelna	Hotovostní úvěr pro studenty vysokých škol	zdarma	59 Kč
Komerční banka	Úvěr Gaudeamus	zdarma	50 Kč
Oberbank	Úvěr na studium	1000 Kč/1500 Kč*	zdarma
Poštovní spořitelna	Účelový úvěr na vzdělání	zdarma	zdarma
Raiffeisenbank	Účelová půjčka na jiné investice	1 %**	150 Kč
UniCredit Bank	Studentská půjčka	zdarma	50 Kč

* při úvěru do 100 tis. Kč činí poplatek 1000 Kč, nad 100 tis. Kč je poplatek 1500 Kč

** min. 500 Kč, max. 5 tis. Kč

Zdroj: Internetové stránky bank

Jedinou bankou, kde může student získat úvěr zcela bez poplatků, je Poštovní spořitelna. Naopak poplatkově nejdražší vychází Raiffeisenbank, u níž se pohybuje poplatek za schválení půjčky od 500 Kč do 5 tis. Kč a poplatek za vedení úvěru je trojnásobný oproti jiným bankám, které tento také účtují.

Dalším rozhodujícím nákladovým parametrem je úroková sazba. Některé banky ji uvádějí jako fixní, jiné využívají tzv. sazby "od", jejichž výsledná výše závisí na bonitě klienta.

Tabulka č. 10 Úrokové sazby studentských půjček

Banka	Produkt	Úroková sazba
Česká spořitelna	Hotovostní úvěr pro studenty vysokých škol	8,90%
Komerční banka	Úvěr Gaudeamus	6 - 7 %*
Oberbank	Úvěr na studium	pod 10 %**
Poštovní spořitelna	Účelový úvěr na vzdělání	8,80%
Raiffeisenbank	Účelová půjčka na jiné investice	od 6,30%
UniCredit Bank	Studentská půjčka	9,18%

* orientační sazba sdělená informační linkou banky

** sazba sdělená oddělením Oberbank; její výsledná výše závisí na scoringu

Zdroj: Internetové stránky a informační linky bank

Úrokové sazby studentských úvěrů jsou stanovovány vždy na celou dobu splatnosti půjčky. Student tak má jistotu, jaké úroky bude platit, a v okamžiku splácení jistiny bude mít neměnnou anuitní splátku.

Nejčastěji banky nabízejí studentské půjčky s úročením kolem 9 %. To znamená zatížení studentského rozpočtu v průběhu studia v případě odkladu splácení jistiny částkou 9 tis. Kč ročně (tj. 750 Kč měsíčně) na každých 100 tis. Kč úvěru.

Komerční banka kromě Úvěru Gaudeamus nabízí ještě úvěr na notebook. Protože se jedná o specifický úvěr určený pouze k nákupu vybraných modelů notebooku Dell, nebudu ho blíže rozebírat.

Poptávková strana

Informace o straně poptávky poskytlo šetření mezi studenty českých vysokých škol Eurostudent na podzim roku 2009. Výsledky šetření ukazují, že komerční půjčku při studiu mělo pouze 4,3 % studentů (ve skupině studentů průměrným a podprůměrným socio-ekonomickým statusem výchozí rodiny je podíl o cca 1,5 p.b. vyšší než u druhé skupiny). U studentů s půjčkou činí průměrná výše měsíční/roční výpůjčky 4 209,-/50 508,- Kč. Nejvyšší podíl studentů s půjčkou je v oborech uměleckých (8 %), právnických (5 %), technických, ekonomický, zemědělských, humanitních a společenských (4 %), které slibují vysoké budoucí pracovní výdělky a nejnižší v oborech lékařských (2 %), pedagogických (3 %) a přírodovědeckých (3 %), které nepředpokládají vysoké pracovní výdělky, ale spíše naopak. Z pohledu osobnostních charakteristik studentů a sociálně-ekonomického zázemí studentů je větší výskyt půjček u studentů starších, u mužů, studentů prezenčního studia, MA programů a studentů soukromých vysokých škol. Přibližně 60 % studentů uvedlo jako, silný důvod proč nemají komerční půjčky jejich nevýhodnost. Téměř 30 % studentů ve dvou skupinách s nejnižším socio-ekonomickým zázemím uvedlo, že důvodem že nemají komerční půjčku je že nemají ručitele. Téměř 70 % všech studentů jako důvod absence půjčky uvedlo vážné obavy, že nebudou schopni komerční půjčku splácet. Pokud by však existoval příznivější systém, o půjčku na životní náklady by stálo cca 40 % současných studentů.

O průměrné celkové výši závazku po ukončení vysoké školy nejsou dostupné informace. Průměrnou dobu splácení těchto půjček lze pouze hrubě odhadovat do deseti let po ukončení studia, protože tak je i nastavena většina úvěrových podmínek komerčních bank. O míře nesplácení a nesplacení půjčky a podílu osobních defaultů nejsou dostupné informace. Lze však předpokládat, že jejich výskyt je poměrně nízký s ohledem na to, že půjčky si bere velice malý podíl studentů s největšími šancemi na budoucí uplatnění, rozvoj půjček se datuje teprve za posledních 6-8 let a splácení většiny půjček ještě ani nemohlo začít.

Na závěr je třeba poznamenat, že individuální půjčky se státní podporou v ČR nejsou jinak ničím neobvyklým a institucionálně nerealizovatelným. Běžně a již dlouho zde fungují systémy půjček určené fyzickým osobám se státní podporou. Úvěr 300, spíše známý pod pojmem Novomanželská půjčka, je nízkouročený úvěr do výše 300 000 Kč pro mladé rodiny, kde alespoň jednomu z členů rodiny ještě nebylo 36 let. Poskytovatelem úvěru je Státní fond rozvoje bydlení (SFRB), který při poskytování úvěru postupuje v souladu s Nařízením vlády č.616/2004 Sb. Podle zmíněného nařízení je nárok podmíněn věkem a občanstvím a účelem užití pro bydlení. Úvěr lze použít v podstatě na téměř všechny běžné způsoby pořízení vlastního bytu (výstavba, koupě, převod členských práv v bytovém družstvu apod.) Nutnou podmínkou pro přidělení úvěru je však zajištění. Nejčastěji je využíváno zajištění ručitelským závazkem třetí osoby (rodičů, přátel apod.) Ručení zástavou nemovitostí nařízení také připouští, avšak v případě, že žadatel má v úmyslu žádat ještě o další komerční úvěr, tato varianta se neuplatňuje, aby nemovitost mohla dále posloužit jako "čistá" zástava bance popř. stavební spořitelně. Dále v ČR funguje systém garantovaných půjček pro soukromé podnikatele a podnikání, které poskytuje Českomoravská záruční a rozvojová banka.

Dílčí shrnutí

- Dnes v ČR existují pouze půjčky komerčních bank nabízené studentům, které ovšem nespĺňují řadu požadovaných parametrů, které by byly v souladu s požadavky na snížení nerovností v přístupu ke vzdělání, požadavky na rovné podmínky a požadavky na nízkou splátkovou rizikovitost.
- Komerční půjčky nejsou univerzální: na půjčku nemá nárok každý student; parametry a podmínky půjček jsou různé pro různé studenty podle osobnostních, rodinných a dalších charakteristik.
- Půjčky nejsou všeobecně dostupné: podmínky půjček nejsou pro většinu potenciálních zájemců přijatelné nebo je tito nejsou schopni splnit; podmínky splácení mohou znamenat nepřiměřenou finanční zátěž.

Závěr

Univerzální studentské půjčky mohou být významným nástrojem pro dosahování efektivní míry investic do lidského kapitálu a snižování socio-ekonomických bariér v přístupu k vyššímu vzdělání. Zatímco systému univerzálních studijních půjček existují v řadě evropských zemí, v ČR nikoliv. Obecně byla témata potřeby dosahování rovných vzdělávacích příležitostí a odstraňování sociálně-ekonomických bariér obsažena v řadě strategických dokumentů včetně těch schválených dosavadními vládami.⁷ Pro žádný z obecně definovaných cílů v oblasti odstraňování sociálně-ekonomických bariér v přístupu k terciárnímu vzdělávání dosud nebyl implementován ani navržen nástroj, který by umožnil dosažení tohoto cíle. Diskusi a českou vládní politiku v této oblasti poprvé výraznějším ovlivnila Bílá kniha terciárního vzdělávání (BKTV), kterou vláda vzala na vědomí počátkem roku 2009 a zadala její rozpracování. Toto stručné syntetizující shrnutí by mělo posloužit k orientaci při volbě dalších kroků právě tohoto rozpracování.

⁷ Strategie rozvoje lidských zdrojů pro Českou republiku, 2000, NVF. http://www.nvf.cz/rozvoj_lz/strategie.htm

Použité zdroje:

Psachoropoulos a Patrinos 2002, Returns to Investment in Education: A Further Update
George Psacharopoulos and Harry A. Patrinos World Bank, September 2002, World Bank Policy Research Working Paper No. 2881

Kateřina Vokáčová, Martin Štřelec, TVORBA SIMULAČNÍCH MODELŮ FINANČNÍ POMOCI STUDENTŮM, Výsledky analýzy, 2009.

The Theory of "Screening," Education, and the Distribution of Income", Joseph E. Stiglitz The American Economic Review, Vol. 65, No. 3 (Jun., 1975), pp. 283-300

Key Data on Higher Education in Europe, 2007 Edition, Eurydice.

http://www.gpeari.mctes.pt/archive/doc/Key_Data_Education_in_europe_2007.pdf

Key Topics in Education, Volume I. Financial Support for Students in Higher Education in Europe: Trends and Debates. EURYDICE, 1999.

http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/custom/portlets/recordDetails/detailmini.jsp?_nfpb=true

http://www.eric.ed.gov/ERICWebPortal/custom/portlets/recordDetails/detailmini.jsp?_nfpb=true&_ERICExtSearch_SearchValue_0=ED442314&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=ED442314>&_ERICExtSearch_SearchValue_0=ED442314&ERICExtSearch_SearchType_0=no&accno=ED442314

Finanční pomoc vysokoškolským studentům v Evropě, Trendy a diskuse Klíčová témata vzdělávání. Svazek 1, Financial support for students in higher education in Europe

Trends and debates Key topics in education. Volume 1

Vydal Ústav pro informace ve vzdělávání, Praha, DIS – Eurydice Unit, Tisk ÚIV, Nakladatelství TAURIS, Rok vydání 2000.

STUDENT LOANS AT A GLANCE (Tabulka studentských půjček), European Investment Bank, 4. 2. 2009

http://www.eib.org/about/documents/luxembourg_22012009_student_loans.htm.

Popis současného stavu půjček, Petr Zámečník, mimeo.

STUDENT LOANS AT A GLANCE

	Germany	Hungary	Netherlands	Australia	Sweden	UK
BACKGROUND DATA						
PRIVATE BENEFITS						
Educational attainment and level of earnings of the 25-64 year old, at or below the median (%) Source: Education at a Glance, 2007, OECD.	(In 2005)	(In 2005)	(In 2002)	(In 2005)	(In 2004)	(In 2005)
Upper secondary and post-secondary non-tertiary	58.3	54.3	53.9	53.7	53	58.8
Tertiary type B	38.2	37.7		45.5	44	38.3
Tertiary type A and advanced research programmes	31.3	8.8	All tertiary: 20.1	29.6	32.1	21.7
COSTS OF STUDYING						
Tuition Fees						
Public HE institutions						
In public HE institutions tuition fees are set by	HE institution but in some Federal states a ceiling amount of tuition fees are introduced by regional law. In some states only students from other states pay tuition fees.	HE institution. All HE institutions have state-financed and non state-financed students (about half-half). State-financed students do not pay.	Public HE institutions levy a statutory tuition fee which is set by the Government.	Government for the Commonwealth Supported Places (CSPs). HE institution for the full fee paying places.	There is no tuition fee at public HE institutions except a union fee.	Tuition fees are set by the HE institutions with an upper bound set by the Government.
Amount of the annual tuition fees in public HE institutions	Between EUR 614 - EUR 1 300 in the 2007/08 academic year. In addition to this, there is a student union charge of EUR 30 - EUR 40 per semester.	Varies between HUF 50 000 and HUF 600 000.	Statutory fee is EUR 1 565 in the 2008/09 academic year.	For the CSPs, subjects of study are allocated to three Bands and the Government sets the maximum amount that HE institutions are allowed to charge for each Band. Full fee paying places have higher tuition fees and the amount is determined by the HE institution. For instance, CSP students pay around AUD 7 000 p.a. for BA in Environment whereas it is AUD 20 000 p.a. for full fee paying students.	Student union fee is SEK 150 - SEK 400 per semester.	In England and Northern Ireland, in the 2006/07 academic year it was GBP 3 000. In Scotland, it was GBP 1 700 or GBP 2 700 for medicine courses only. In Wales, it was GBP 1 200 or GBP 3 000 depending on the year of the degree. HE degree can be obtained in 3 years in the UK except in Scotland where it takes 4 years.
Different amounts of tuition fees demanded for non-nationals	No		Students from EEA countries pay the same amount whereas students from non-EEA countries pay around EUR 7 000 starting from the 2008/09 academic year.	No. However non-nationals, except New Zealanders, are not eligible for the CSPs.	No but currently introduction of tuition fees for non-EU students is being discussed.	Yes
Amount of tuition fees change by field of study and/or HE institution	Amount can vary by HE institution.	Yes, both.	No	Yes, both.	Not applicable	In practice no. In the 2006/07 academic year 94 percent of the HE institutions charged the highest level of tuition fees allowed by the Government.
Private HE institutions						
In private HE institutions tuition fees are set by	HE institution	HE institution. There is a small percentage of students who are state-financed and do not pay tuition fees.	HE institution	HE institution	HE institution	In the only private university in the UK (The University of Buckingham) tuition fees are the same as in the public universities.
Amount of the annual tuition fees in private HE institutions	Varies depending on the HE institution. For example, in International School of Management it is EUR 9 000 in the 2008/09 academic year.	Varies between HUF 50 000 and HUF 600 000.	Varies between EUR 5 000 to EUR 25 000.	AUD 25 000 and up.	Varies considerably depending on the subject of study and the HE institution.	
Different amounts of tuition fees demanded for non-nationals			No	No	No	Yes. Around 3 times more.
Amount of tuition fees change by field of study and/or HE institution	Yes, both.	Yes, both.	Yes, both.	Yes, both.	Yes, both.	
Other Costs						
Monthly living costs (approximately)	EUR 700	HUF 184 000	EUR 800	AUD 1 500	SEK 7 200	GBP 700
Annual Cost of Studying (approximately)	EUR 9 600 if the student is studying in a public HE institution.	HUF 2 million for non state-financed students	EUR 11 000 for students paying statutory tuition fees.	AUD 23 000 for CSP students.	SEK 67 000	GBP 11 500 for studying in England.
Exchange rates as of 13/01/2009		1 EUR = 263 HUF		1 EUR = 1.87 AUD	1 EUR = 10.8 SEK	1 EUR = 0.91 GBP
FINANCIAL SUPPORT						
GRANTS						
Providing Institution	Das Bundesausbildungsförderungsgesetz (BAFG)	Ministry of Education, Local Governments	Informatie Beheer Groep (IB-Groep)	Department of Education Science and Training	National Board of Student Aid (in Swedish Centrala Studiestodsnanden-CSN)	There are various grants available provided by the Government or the HE institution
Type and amount of grants						
Expense Applicability (Tuition or maintenance, tuition only, or maintenance only)	Student financial support consists of both grant and loan (half-half). See below for more information.	Maintenance. Some of them are allocated to the HE institutions and then transferred to students whereas some are transferred directly to students.	Maintenance	There are several grants for different costs.	Maintenance	Both tuition fees and maintenance.
Amount		Varies from HUF 50 000 to HUF 360 000 p.a.	In 2008, Basic Grant: EUR 91.81 or EUR 255.64 per month depending on living with parents or not. Supplementary Grant: Up to EUR 208.63 or EUR 227.76 depending on living with parents or not or the amount of siblings.	Variable	1/3 of the total financial assistance, SEK 643 per week in 2008. In addition childcare allowance is available.	Varies depending on the source. For instance, a means-tested maintenance grant pays around GBP 3 000 per year.
Eligibility conditions for grants		Means-tested or merit based. Only state-financed students are eligible.	Basic Grant is universal. Supplementary Grant is means-tested. No if the degree is acquired within 10 years.	Means-tested or merit based.	Means-tested on students own income.	Means-tested or merit based.
Academic performance considered		For some of them.		Yes for some of the schemes.	No academic selectivity other than satisfactory academic progress.	For some of them.
Availability for non-nationals			Yes but students need to comply with some residential conditions.	No	Available under certain residency conditions.	Some of them.
Portability to other countries			Yes	Restricted	Yes	No

LOANS	Germany	Hungary	Netherlands	Australia	Sweden	UK
Providing Institution	BAfG	Diákhitel Központ (student loan company)	Informatie Beheer Groep (IB-Groep)	Department of Education Science and Training	National Board of Student Aid (in Swedish Centrala Studiestödsnämnden-CSN)	Student Loan Company. It is in partnership with the local authorities in England and Wales, the Student Award Agency in Scotland and the Education and Library boards in Northern Ireland.
Provider is a public or private institution Type, source and amount of loans	Public	Public	Public	Public	Public	Public
Expense Applicability (Tuition or maintenance, tuition only, or maintenance only)	Maintenance	Both tuition fee and maintenance	Both tuition fee and maintenance	Tuition only (HECS-HELP, FEE-HELP or OS-HELP). Loans are disbursed directly to the HE institution.	Both tuition fee and maintenance	Both tuition fee and maintenance
Amount	Up to around EUR 643 per month in the 2008/09 academic year.	Annual amount was between HUF 100 000 and HUF 400 000 for state-financed students and HUF 500 000 for non state-financed students in academic year 2007/08.	Tuition fee loan is equal to the amount of tuition fee. Additional loan is up to EUR 279.09 per month in the 2008/09 academic year. The non awarded amount of the Supplementary Grant can be borrowed.	For HECS-HELP, the limit is the amount of tuition fee. For FEE-HELP loan, the limit is AUD 61 600 in 2008. For OS-HELP the limit is AUD 6 229 for 6 months in 2008.	SEK 1 230 per week. Additional loans are available for extra costs or for students above age 25 and who has worked before.	Tuition fee loan is equal to the amount of the tuition fees. Maintenance loan depends on the place of residence and in which year of the course the student is. For instance, for students in London: GBP 6 170, elsewhere GBP 4 405, living with parents GBP 3 415 in the 2006/07 academic year.
Sector Applicability (Public sector only, Public and private sectors, other)	Public and private	Public and private	Public and private	Public and private	Public and private	Public and private
Eligibility conditions for loans						
Means-tested or universal	Means-tested	Universal	Universal	Universal	Means-tested	Tuition fee loan is not means-tested but maintenance loan has a part which is means-tested.
If means-tested how is it determined	Means-tested on parental income, students own savings and also on the number of children in the family.	Not applicable	Not applicable	Not applicable	Means-tested on student's own income.	Means-tested on parents' income.
Academic selectivity (No academic selectivity other than satisfactory academic progress, academic selectivity, other)	No academic selectivity other than satisfactory academic progress. After the first two years, a minimum grade level has to be met and proof of participation is required. If student did not complete at the usual period, a low interest loan for another 2 years is available.	It is implicitly taken into consideration.	Only satisfactory academic progress is required.	Only satisfactory academic progress is required. Students can borrow up to 7 years full-time equivalent from HECS-HELP scheme. After this period only FEE-HELP loans are available.	Only satisfactory academic progress is required.	Only satisfactory academic progress is required.
Institutional or Sector Selectivity (University only or all post-secondary)	No		No	HECS-HELP and OS-HELP loans are only available for students at the CSPs. Full fee paying students are only eligible for FEE-HELP.	No	No
Availability for non-nationals	No. Some exceptions for resident foreigners.	No. Some exceptions for resident foreigners.	Yes but students need to comply with some residential conditions.	No	Yes	No
Portability to other countries	Partially. Up to 1 year. Additional requirements.	Yes	Yes	OS-HELP loans are available.	Yes	
Other eligibility criteria	Students should not be older than 30 when starting their HE degree.	Age of the borrower must be 40 or below.	Age of the borrower must be 34 or below and must have started studies before age 30.	OS-HELP loans are available only twice in a lifetime and each loan relates to a maximum of 6 months.	Financial assistance is available for 240 weeks and until the student turns to 54. Eligibility for a loan is limited starting from the year the student becomes 45.	
Collateral, guarantor needed	No	No	No	No	No	No
Repayment Conditions for Loans						
Grace period	5 years from the scheduled degree completion date.	3 months	2 years	No grace period. Repayment starts when taxable income of the borrower exceeds a pre-determined threshold.	6 months after receiving any form of financial support. In practice, however, as repayments are scheduled to start at the beginning of each calendar year, students who receive their last study allowance in an autumn term may have a grace period up to one year.	Starts in the April following completion of the degree.
Repayment period	At most 20 years.	On average 15 years.	15 years	Varies as the repayment rate depends on the income level.	Repayment is scheduled to be finalized in 25 years or until the borrower reaches the age of 60.	Continues until the repayment is completed.
Interest rate	No interest rate	Variable interest rate based on the cost of borrowing, revised twice a year and compounded annually. Interest accrues from the day the disbursement begins until the loan is repaid in full.	Interest rates are fixed for a period of 5 years starting from the year of graduation. Afterwards they are updated every 5 years by the IB-Groep.	No real interest rate.	The Government sets the interest rate every year based on its average borrowing costs over the past three years. The interest is compounded starting from the first disbursement. Each year, the unpaid interest is capitalized. Government subsidizes interest rate by 30 percent both during the study and repayment period.	Interest rate is linked to the inflation and is adjusted each year in line with the Retail Prices Index.
Subsidized interest rate	Yes	No	Yes	Yes	Yes	Yes
Repayment Scheme	Mortgage-type. Monthly repayments if income threshold is met.	Lagged income-contingent. Unemployed people still pay a percentage of the minimum wage.	Mortgage-type. Monthly repayments depend on the initial debt and the interest rate.	Income-contingent	Modified annuity loan system. Amounts to repay are calculated annually based on borrower's outstanding debt, number of years remaining on the loan, the interest rate and an annual escalator.	Income-contingent
Proportion of salary/income		6 - 8 percent		Yes. Varies with the amount of the taxable income.		Repayment is 9 percent of the earnings and starts when the student is earning above a threshold - GBP 15 000 in 2008.
Possibility for early repayment	Yes	Yes	Yes	Yes. For payments more than AUD 500, there is a bonus of 10 percent.	Yes	
Possibility for postponing repayment/cancelling debt	Yes/any remaining debt is written off after 20 years.	Yes/debt is written-off if the borrower retires, becomes disabled or dies.	Yes/any remaining debt is written off after 15 years.	Yes/debt is written off if borrower's lifetime earnings are not high enough.	Yes/although there is no income threshold at which loans are not repaid, borrowers can apply to reduce the repayment amounts to a maximum of 5 percent of income if they face difficulties in repaying (7 percent for borrowers over 50).	Yes/debt is written off if the borrower left the course 25 years ago, becomes permanently disabled or dies.
Collection mechanisms: institutions involved	BAfG	The tax authority provides income data to Diákhitel Központ which collects the repayment. In the event of default, the tax authority takes over for the recovery of the debt.	IB-Groep. After 3 months of default, the national debt collection mechanism is employed.	Australian Taxation Office	CSN. Tax system is not used for collection.	SLC disburses the tuition fee loan directly to the HE institutions and maintenance loans to students. Repayments are at shared responsibility between the SLC and the tax authority.
Other	Kreditanstalt für Wiederaufbau (KfW) bank also offers various student loan products to help students with financing their maintenance costs that is not covered by the BAfG.	Diákhitel Központ disburses loans directly to student's bank account. It also manages students loans as a financial product.	If the student can not receive his/her degree within 10 years grants are treated as interest-bearing loans.	Repayment rules are the same for HECS-HELP, FEE-HELP and OS-HELP loans.		